

1. ETHOS TYPOLÓGIA BEZDOMOVECTVA A VYLÚČENIA Z BÝVANIA: STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA, ZÁKLADNÉ TÉZY A MOŽNOSTI SLOVENSKEJ TERMINOLÓGIE

Ivan Lorenc, Darina Ondrušová

ÚVOD

Skúmanie fenoménu bezdomovectva, ako aj nastavovanie politík prevencie a riešenia bezdomovectva je len ťažko uskutočniteľné bez jednoznačného vymedzenia tohto pojmu. Zároveň však nie je účelné a v súčasnosti ani bežné vtesnať definíciu bezdomovectva iba do niekoľkých slov. Na európskej úrovni bola najmä v období 2002 - 2009 vypracovaná pomerne obsiahla „definícia“ bezdomovectva známa ako typológia ETHOS, ktorá zachytáva viac ako 20 rôznych životných situácií, v ktorých možno hovoriť o bezdomovectve alebo vylúčení z bývania. Uvedená typológia sa stala východiskom národných definícií bezdomovectva pre potreby verejných politík a výskumu vo väčšine krajín EÚ.

Zámerom predkladaného materiálu je predstaviť základné obsahové charakteristiky jednotlivých kategórií ETHOS typológie a navrhnúť možnosti slovenskej terminológie. Dôležitým východiskom spracovania obsahových charakteristík jednotlivých kategórií a životných situácií typológie ETHOS, ako aj návrhu národných kategórií sa stali *Európske prehľady štatistík* z rokov 2004, 2005, 2009 publikované v odbornom periodiku Európskej federácie organizácií pracujúcich s ľuďmi bez domova FEANTSA - Európske observatórium bezdomovectva (EOH).³ Využili sme však aj ďalšie zdroje, ktoré sú uvedené v zozname použitej literatúry.

K širšej akceptácii a tým aj k legitímnosti používania finálnej podoby prekladu je vhodné odborne prediskutovať materiál s dôležitými aktérmi riešenia problematiky bezdomovectva tak, aby mohol slúžiť ako východisko pre používanie odbornej slovenskej terminológie v tejto oblasti. Zároveň, ako bude viackrát zdôraznené, niektoré kategórie a životné situácie typológie ETHOS sú ako také predmetom odborných diskusií, od čoho sa môžu odvíjať aj neskoršie úpravy slovenského prekladu.

Nasledujúci text je členený do štyroch častí. V prvej časti stručne približujeme vývoj a východiská typológie ETHOS, ktoré boli prezentované najmä v Európskom observatóriu bezdomovectva. Druhú časť tvorí výklad pojmov, t. j. obsahové charakteristiky jednotlivých koncepčných a operačných kategórií ETHOS typológie spolu s návrhmi prekladu do slovenského jazyka. Zároveň sú v tejto časti navrhnuté národné kategórie vychádzajúce spravidla z operačných kategórií podľa typológie ETHOS,

³ EOH - European Observatory on Homelessness: „FEANTSA zriadila Európske observatórium bezdomovectva (EOH) so zameraním na vedecký výskum, ktorý je neoddeliteľnou súčasťou jeho práce, s cieľom správne porozumieť bezdomovectvu a kriticky zhodnotiť služby, ktoré sú kľúčom k rozvoju účinnej stratégie riešenia bezdomovectva, predchádzaniu bezdomovectva a s cieľom podporovať dobrú prax v službách ľuďom bez domova“ (<http://www.feantsaresearch.org/spip.php?rubrique10&lang=en>).

ktoré odrážajú súčasný stav z hľadiska legislatívy a praxe v SR. Tretia časť sumarizuje prehľad typológie ETHOS vrátane národných kategórií a harmonizovanej definície ETHOS light vo forme tabuliek. Napokon v poslednej časti zhŕňame niekoľko otvorených otázok, ktoré môžu vyvstať pri používaní typológie ETHOS v slovenskom kontexte.

1.1. VÝVOJ A VÝCHODISKÁ TYPOLOGIE ETHOS

ETHOS typológia bezdomovectva a vylúčenia z bývania⁴ bola Európskou federáciou organizácií pracujúcich s ľuďmi bez domova FEANTSA⁵ postupne vypracovávaná od roku 2002. Dôvodom vzniku typológie bolo úsilie o porovnávanie dát o bezdomovectve na európskej úrovni. Jej prínos však spočíva aj v jednoznačnom poukázaní na skutočnosť, že osoby bez prístrešia ako najviac viditeľná skupina ľudí bez domova, ktorej sa tiež dostáva najväčšia pozornosť médií, predstavujú len špičku ľadovca oveľa závažnejšieho a rozsiahlejšieho fenoménu. V súčasnosti už existuje široký konsenzus v tom, že bezdomovectvo zahŕňa oveľa viac životných situácií ako prespávanie na ulici.

Štyri koncepčné kategórie, ktoré sa stali základom typológie ETHOS (bez prístrešia/bez bytu, bez bývania, neisté bývanie a nevyhovujúce bývanie), použil vo vôbec prvom prehľade dostupných štatistických údajov o bezdomovectve v európskych krajinách Edgar et al. v roku 2002. Druhý európsky prehľad štatistík z roku 2003 obsahoval už aj tri oblasti vytvárajúce domov, z ktorých sú ľudia bez domova v rôznej miere vylúčení. Konkrétne ide o nasledujúce oblasti:

- Fyzická oblasť - mať primerané bývanie, ktoré môže osoba a jej rodina výlučne užívať;
- Sociálna oblasť - mať priestor pre vlastné súkromie s možnosťou sociálnych vzťahov;
- Právna oblasť - mať oprávnenie užívať dané obydlie.

Následne sa v rámci ďalšieho vývoja typológie ETHOS v roku 2004 identifikovalo sedem teoretických kategórií bezdomovectva a vylúčenia z bývania, ktoré vznikli prepojením štyroch koncepčných kategórií typológie ETHOS a troch oblastí charakterizujúcich domov. Prehľad siedmich teoretických kategórií bezdomovectva zobrazuje nasledujúca tabuľka 1.1. prevzatá z *Európskeho prehľadu štatistík* v roku 2004.

Informácie z tabuľky ukazujú, že kým prespávanie na ulici bez prístrešia zvyčajne znamená vylúčenie zo všetkých troch oblastí tvoriacich domov, osoby bez bývania sú vylúčené najmä z právnej a sociálnej oblasti. Zároveň sú obe tieto kategórie jednoznačne definované ako bezdomovectvo. Na druhej strane, kategórie neistého bývania a nevyhovujúceho bývania sú skôr klasifikované ako vylúčenie z bývania, keďže v tomto prípade absentuje zväčša len jedna z troch uvedených oblastí charakterizujúcich domov. Uvedené teoretické kategórie sa následne stali kritériom zaraďovania operačných kategórií a životných situácií k jednotlivým koncepčným kategóriám.

V súvislosti s ďalším vývojom typológie ETHOS O'Sullivan et al. (2010) uvádza, že v rokoch 2004 až 2006 bola každoročne prehodnocovaná Európskym observatóriom bezdomovstva, a to

⁴ Originálne znenie typológie ETHOS v anglickom jazyku, ako aj preklady do ďalších jazykov sú dostupné na webovej stránke: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120>.

⁵ Viac pozri: <http://www.feantsa.org/>.

prostredníctvom ročných prehľadov národných štatistík jednotlivých členských štátov o bezdomovectve. V uvedenom období boli tiež štyri koncepčné kategórie typológie rozpracované do trinástich operačných kategórií a postupne sa spresňovalo 24 životných situácií, ktoré môžu byť využité pre rôzne ciele verejných politík, ako napr. mapovanie rozsahu bezdomovectva či tvorba, monitoring a evaluácia politík zameraných na riešenie bezdomovectva.

Tabuľka 1.1: Sedem teoretických kategórií bezdomovectva a vylúčenia z bývania

	Koncepčná kategória	Fyzická oblasť	Právna oblasť	Sociálna oblasť
Bezdomovectvo	1. Bez prístrešia	Žiadne miesto na bývanie	Žiadne oprávnenie na výhradné užívanie ⁶	Žiadny priestor pre vlastné súkromie s možnosťou sociálnych vzťahov
	2. Bez bývania	Má miesto na bývanie, ktoré je vhodné na bývanie	Žiadne oprávnenie na výhradné užívanie	Žiadny priestor pre vlastné súkromie s možnosťou sociálnych vzťahov
Vylúčenie z bývania	3. Neisté a nevyhovujúce bývanie	Má miesto na bývanie, ktoré je neisté a nevhodné na bývanie	Žiadna istota výhradného užívania	Má priestor na sociálne kontakty
	4. Nevyhovujúce bývanie a sociálna izolácia v oprávnene užívanom obydlí	Obydlie nevhodné na bývanie	Má oprávnenie /istotu výhradného užívania	Žiadny priestor pre vlastné súkromie s možnosťou sociálnych vzťahov
	5. Nevhodné bývanie s právnou istotou	Obydlie nevhodné na bývanie	Má oprávnenie /istotu výhradného užívania	Má priestor pre vlastné súkromie
	6. Neisté bývanie, vhodné obydlie	Má miesto na bývanie	Neistota výhradného užívania	Má priestor pre vlastné súkromie
	7. Sociálne vylúčenie v istom a vyhovujúcom bývaní	Má miesto na bývanie	Má oprávnenie / istotu výhradného užívania	Žiadny priestor pre vlastné súkromie s možnosťou rozvíjania sociálnych vzťahov

Zdroj: Edgar et al. (2004), In: Eoin O'Sullivan et al. (2010).

⁶ Pod pojmom „výhradné užívanie“ rozumieme predovšetkým užívanie na základe vlastníckych a nájomných práv.

Nové poznatky v oblasti merania bezdomovectva a vylúčenia z bývania v Európe sa následne zhrnuli v *Európskom prehľade štatistík* z roku 2009, ktorý sa stal východiskom prekladu obsahových charakteristík jednotlivých kategórií v tomto texte.⁷

K výkladu a pochopeniu ETHOS typológie je napokon potrebné uviesť, že bola vytváraná ako súhrnná európska typológia, ktorá má vo svojich koncepcných kategóriách odrážať všetky formy bezdomovectva a vylúčenia z bývania. Typológia ETHOS nemá ambíciu uvádzať jasnú hranicu medzi bezdomovectvom a vylúčením z bývania. Je ponechané na národné úpravy, aby si tieto hranice stanovili v súlade s kultúrnym kontextom. Okrem toho v niektorých prípadoch ETHOS kategórie nemajú svoj ekvivalent v národných úpravách, inde zas životné situácie v jednotlivých krajinách môžu spadať pod viaceré kategórie ETHOS typológie (niektorým konkrétnym príkladom sa budeme bližšie venovať v nasledujúcej časti 4). Preto možno túto typológiu aj v podmienkach SR chápať nie ako „definíciu bezdomovectva“, ale skôr ako dôležité východisko pri určovaní cieľových skupín obyvateľstva podľa životných situácií pre potreby politik a výskumu zameraného na bezdomovectvo.

1.2. OBSAHOVÁ CHARAKTERISTIKA KONCEPČNÝCH KATEGÓRIÍ, OPERAČNÝCH KATEGÓRIÍ A ŽIVOTNÝCH SITUÁCIÍ TYPOLÓGIE ETHOS A NÁVRH NÁRODNÝCH KATEGÓRIÍ

1.2.1. Metodologické poznámky k slovenskému prekladu

Nasledujúce obsahové charakteristiky jednotlivých operačných kategórií a životných situácií ETHOS typológie sú spravidla prekladom, ktorý, ak nie je uvedené inak, vychádza z *Európskych prehľadov štatistík* publikovaných v Európskom observatóriu bezdomovstva v rokoch 2004, 2005 a 2009. Časti anglického textu, ktoré tvorili podklad k jednotlivým charakteristikám, sú uvedené v poznámkach pod čiarou. Vzhľadom na spoločenskú a jazykovú príbuznosť sa v texte pri návrhoch prekladu do slovenského jazyka uvádza pre porovnanie aj český preklad ETHOS typológie. Pri práci na preklade do slovenského jazyka sme vychádzali z už spomínaného faktu, že ETHOS typológia je súhrnom jednotlivých foriem vylúčenia z bývania. Je vytvorená z teoretického modelu založeného na troch doménach bývania v prepojení s jednotlivými životnými situáciami spojenými s bývaním. Preklad anglickej predlohy bol navrhnutý so zámerom pomenovať a opísať v slovenskom jazyku podstatné charakteristiky jednotlivých kategórií ETHOSu, a to najmä s ohľadom na absenciu jednej alebo viacerých domén bývania (fyzickej, právnej a sociálnej). Vo viacerých prípadoch nejde potom o doslovný preklad anglickej ETHOS typológie a výrazy nemusia presne zodpovedať slovenskej právnej terminológii.

ETHOS typológia je doplnená o slovenské kategórie, ktoré sa navrhli tak, aby ich pomenovanie bolo dostatočne všeobecné, a zároveň umožňovalo ich následné presnejšie vymedzenie (operacionalizovanie) na špecifické účely výskumu, monitorovania, vytvárania politik alebo

⁷ Pozri: <http://www.feantsaresearch.org/spip.php?article325&lang=en>.

legislatívnych definícií. Preto sú odvodené skôr z jednotlivých operačných kategórií ako zo životných situácií ETHOS typológie. Ako príklad tohto prístupu dostatočne všeobecného pomenovania možno uviesť národnú kategóriu zodpovedajúcu operačnej kategórii ETHOS 2 – „Ľudia prespávajúci v nocľahárňach a v inom organizovanom krízovom ubytovaní (napr. stanové mestečká)“: keďže „organizované krízové ubytovanie“ svojou obsahovou charakteristikou spadá do tejto kategórie aj napriek tomu, že slovenská legislatíva⁸ takýto pojem zatiaľ nepozná. Výpočet životných situácií v národných kategóriách pokrýva najzávažnejšie nám známe formy možného vylúčenia z bývania, ale nie je taxatívny a predpokladá sa jeho dopĺňanie v súlade s meniacou sa legislatívou i praxou. Zároveň z dôvodov spomenutých vyššie, niektoré životné situácie sa môžu v slovenskom kontexte spájať so situáciou v bývaní zaradenou pod rozličné kategórie ETHOSu.⁹

1.2.2. Výklad a používanie vybraných pojmov v slovenskej terminológii

Bývanie:¹⁰ miestnosť či miestnosti, v ktorých jednotlivec alebo rodina žije, má svoje bydlisko (*Slovník súčasného slovenského jazyka A-G*, 2006); pojem používame v širšom význame zahrňujúcom rôzne formy (krátkodobé, trvalé), ale aj v užšom význame - len ako bývanie, ktorému nechýba ani jedna z domén (sociálna, právna, fyzická); pojmy krátkodobé, dočasné a prechodné bývanie používame v rovnakom význame.

Byt: súbor miestností určený na bývanie jednotlivca, alebo rodiny (*Slovník súčasného slovenského jazyka A-G*, 2006); bytom sa rozumie miestnosť, alebo súbor miestností, ktoré sú rozhodnutím stavebného úradu trvalo určené na bývanie a môžu na tento účel slúžiť ako samostatné bytové jednotky (Zákon o vlastníctve bytov a nebytových priestorov 182/1993 Z.z.).

Ubytovanie: miesto na bývanie, bydlisko (*Krátky slovník slovenského jazyka*, 2003); pojem používame vo význame krátkodobého, dočasného bývania v miestnosti, alebo jej časti, s možnosťou využívania spoločných priestorov, čo vyplýva z úpravy zmluvy o ubytovaní na základe *Občianskeho zákonníka a z úpravy ubytovania, podľa Zákona o sociálnych službách*: „Zo zmluvy o ubytovaní vznikne objednávateľovi právo, aby mu ubytovateľ poskytol prechodné ubytovanie na dohodnutú dobu alebo na dobu vyplývajúcu z účelu ubytovania v zariadení na to určenom (hotely, nocľahárne, ubytovne a iné zariadenia)“ (*Občiansky zákonník*, 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov); „Ubytovanie je poskytovanie bývania v obytnej miestnosti, alebo v jej časti s príslušenstvom, užívanie spoločných priestorov a poskytovanie vecných plnení spojených s ubytovaním, alebo poskytnutie prístrešia na účel prenocovania“ (*Zákon o sociálnych službách*, 448/2008 Z.z.).

Zariadenie: inštitúcia, a jej budova prispôbená nejakej celospoločenskej funkcii: predškolské, zdravotnícke, kultúrne zariadenie; budova, miestnosť a pod. s vybavením na rozličné ciele: sociálne zariadenie, hygienické zariadenie (*Krátky slovník slovenského jazyka*, 2003); pojem používame skôr vo forme bývania inštitucionálneho charakteru.

⁸ Najmä Zákon o sociálnych službách (č. 448/2008 Z. z.), ktorý je právnym rámcom poskytovania služieb krízovej intervencie.

⁹ Napríklad ľudia zažívajúci domáce násilie, alebo rodovo podmienené násilie sa nachádzajú nielen v zariadení núdzového bývania, ale aj v krízových strediskách, či útulkoch.

¹⁰ Pokiaľ hovoríme o možnosti bývania, máme na mysli bývanie, ktorému nechýba ani jedna z domén (fyzická, sociálna a právna).

Obydlie: miesto na bývanie (*Synonymický slovník slovenčiny*, 2004).

Prístrešok: kryt nad niečím v podobe strechy (*Krátky slovník slovenského jazyka*, 2003).

Prístrešie: miesto na bývanie (*Synonymický slovník slovenčiny*, 2004); pojem prístrešie existuje aj ako právny pojem podľa *Občianskeho zákonníka*: je bytovou náhradou v prípade skončenia nájmu a definuje sa ako prechodné ubytovanie, najmä v spoločnej nocľahárni alebo v iných zariadeniach na to určených, a ako priestor na uskladnenie bytového zariadenia a vecí domácej a osobnej potreby. V porovnaní s charakteristikou koncepcnej kategórie „roofless“ teda ide o iné vymedzenie. V prípade používania pojmu „bez prístrešia“ by preto bolo potrebné mať na zreteli (a uvádzať) túto rozdielnosť.

Bydlisko: miesto pobytu – dočasné, prechodné, trvalé bydlisko (*Slovník súčasného slovenského jazyka A-G*, 2006¹¹).

Obvyklé bydlisko: obydlie, kde sa zvyčajne trávi denný alebo nočný odpočinok.

1.2.3. Koncepcné kategórie

- **Roofless**

Koncepcná kategória „roofless“ zahŕňa ľudí, ktorí musia aspoň časť dňa stráviť na ulici, nemajú teda 24-hodinový prístup k akejkoľvek forme hoci iba krátkodobého bývania.

Roofless opisuje životné situácie ľudí na ulici, ktorí prespávajú vo vonkajších/verejných priestoroch, ktorí majú možnosť prenocovať v zariadeniach na to určených, ale cez deň ich musia opustiť, alebo sa premiestňujú a striedavo prespávajú na ulici, u priateľov, v nocľahárňach a útulkoch.

Roofless znamená, že nie je naplnená ani jedna zo základných oblastí bývania – fyzická, právna, ani sociálna.¹²

Návrh prekladu do slovenského jazyka (SJ): Bez prístrešia

ETHOS ČR (český preklad): Bez střechy

- **Housseless**

Táto koncepcná kategória opisuje situácie ľudí, ktorí majú miesto vhodné pre bývanie, ale nemajú bezpečný priestor na vlastné súkromie, vytváranie sociálnych vzťahov a nemajú výhradné právo obydlie užívať.¹³

Sú to situácie, keď ľudia majú kde žiť a spať, ale nemajú vlastný domov, ich bývanie je dočasné, inštitucionálneho charakteru alebo bývajú len vďaka adekvátnej podpore.¹⁴

¹¹ Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied: <http://slovniky.korpus.sk/>.

¹² No dwelling(roof); No legal title to a space for exclusive possession; No private and safe personal space for social relations (*Fourth Review of Statistics on Homelessness in Europe*, 2005).

¹³ Has a place to live, fit for habitation; No legal title to a space for exclusive possession; No private and safe personal space for social relations (*Fourth Review of Statistics on Homelessness in Europe*, 2005).

Houseless môže zahŕňať situácie ľudí žijúcich a bývajúcich v rôznych zariadeniach pre ľudí bez domova alebo v krátkodobom, dočasnom ubytovaní, ženy žijúce v krátkodobom ubytovaní z dôvodu domáceho násillia, cudzincov žijúcich v dočasnom alebo špecializovanom ubytovaní, ľudí, ktorí sú prepúšťaní zo zariadení na výkon trestu/väzby, zo zdravotníckych zariadení, zo zariadení starostlivosti o deti a nemajú možnosť iného trvalého bývania a ľudí žijúcich v rezidenčnej starostlivosti alebo v špecializovanom ubytovaní určenom pre ľudí bez domova.¹⁵

Návrh prekladu do SJ: Bez bývania

ETHOS ČR : *Bez bytu*

- **Insecure housing**

Koncepčná kategória „insecure housing“ zahŕňa životné situácie, keď ľudia nemajú exkluzívne právo užívať bývanie v zmysle nájomných alebo vlastníckych práv (bývanie u priateľov a rodiny, nelegálne obývaný pozemok/stavba), toto ich právo môže byť ohrozené, prípadne ukončené (existuje povinnosť vystáhnovať sa), alebo výhradné právo užívať bývanie je ohrozené z dôvodu domáceho násillia.¹⁶

Návrhy prekladu do Sj: Neisté bývanie

ETHOS ČR : *Nejisté bydlení*

- **Inadequate housing**

Ľudia v kategórii „inadequate housing“ sú vylúčení z bývania, pretože nemajú bývanie, ktoré spĺňa minimálne štandardy ustanovené všeobecne záväznými normami a spoločnosťou.

Nemajú adekvátne bývanie, pretože obývajú dočasné stavby alebo stavby, ktoré nie sú zostrojené na bývanie, prípadne bývajú v takých priestoroch, ktoré ich ohrozujú na živote alebo na zdraví. Obydlie často nie je vybavené tým, čo spoločnosť považuje za základ pre normálny spoločenský a rodinný život (napr. zásobovaním vodou, svetlom, teplom), nemajú možnosť prípravy teplého jedla alebo musia zdieľať s niekým iným prístup ku kuchyni, wc a kúpeľni. Absentuje teda možnosť pre rodinný život a podmienky pre fyzické a mentálne zdravie.¹⁷

¹⁴ This conceptual category is intended to describe those situations where people have a place to live and sleep, but do not have a 'home' or 'house' by virtue of the fact that their accommodation is either: temporary in nature, institutional in nature (and they do not have a house to go to on release) or is occupied on condition that they receive appropriate support (*Third Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2004, p. 17).

¹⁵ This is operationally defined to include people living in hostels or temporary accommodation for the homeless, women living in refuge accommodation as a result of domestic violence, immigrants living in temporary or specialist accommodation as a result of their immigrant status, people about to be discharged from prison, health or child care institutions who have no identified accommodation in the community, and people who are living in residential homes or supported accommodation designated for homeless people (*Review on Statistics of Homelessness in Europe*, 2009).

¹⁶ Insecure housing is identified in the ETHOS typology in relation to three distinct living situations. First, where people have no legal right of occupancy, second, where people are under threat of eviction or expulsion from dwelling, third, where people are living under the threat of violence (*European Review of Statistics on Homelessness*, 2009).

¹⁷ Within his context people may be understood to endure housing hardship or housing exclusion if they do not enjoy minimum standards of housing as established in legislation or commonly accepted norms in their country. At the most basic level, buildings should be approved for residential purpose and intended for human occupation. This could also be taken to imply that dwelling structures should not be temporary structures but be intended to be fit for permanent occupancy. A

Návrh prekladu do SJ : Nevyhovujúce bývanie

ETHOS ČR: Nevyhovující bydlení¹⁸

1.2.4. Operačné kategórie - Životné situácie - Druhovú definície – Národné kategórie

A: ROOFLESS

ETHOS 1: People Living Rough

Operačná kategória „People Living Rough“ sa týka ľudí, ktorí prespávajú vonku na miestach ako sú napr. parky, lavičky, výklenky rôzneho druhu, stany, nádražia, prostriedky verejnej dopravy, osobné autá, kanále atď.. Tak ako pre celú koncepčnú kategóriu „roofless“ je charakteristické, že nemajú možnosť žiadneho druhu bývania a noci trávia striedavo na ulici a na miestach, ktoré nie sú určené na bývanie, alebo u priateľov, prípadne v nocľahárni.¹⁹

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: Ľudia (žijúci) na ulici

Životná situácia: Verejné priestory alebo vonkajšie priestory.

Druhovú definícia: Život na ulici vo vonkajších alebo verejných priestoroch bez prístrešia určeného na bývanie.

Národná kategória/slovenské prostredie: **Ľudia žijúci a prespávajúci vonku, napríklad ulica, verejné dopravné prostriedky, kanále, stany, parky, nádražia, vraky áut a pod.**

ETHOS ČR: Osoby přežívající venku - Veřejné prostory nebo venku - Osoby přežívající na ulici nebo ve veřejně přístupných prostorách bez možnosti ubytování - Osoby spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, letiště, veřejné dopravní prostředky, kanály, jeskyně, odstavené vagony, stany, garáže, prádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut).

decent dwelling should also then be fit for human habitation. This suggests at least that it is structurally sound and does not pose a threat to life or health. Beyond that it should possess facilities that society regards as the basic requirement for normal social and family life (e.g. potable water supply, means of cooking, lighting and heating). Once basic standards of fitness are provided societal norms may also require that a household has sole access to these facilities and that sharing of basic facilities (toilet, bathroom, kitchen) would constitute housing hardship. Finally, social norms in relation to decent housing can be determined in relation to occupancy standards. At the most basic level standards would aim to ensure that households do not have to (involuntarily) share a dwelling with people to whom they are not related. In dwellings with a single household occupancy, society then establishes an acceptable level of accommodation provision that is compatible with family life or physical or mental health. This allows a definition of an acceptable density of occupancy regarded as a minimum or norm (*Fourth Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2005, p. 71).

¹⁸ České termíny sa uvádzajú podľa zdroja: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120>. Jednotlivé pojmy pozri aj *Koncepci prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. MPSV, Praha 2013; dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>.

¹⁹ „...have to spend (part of) the daytime in a public place /space (i. e. does not have access to 24-hour accommodation) and /or have no fixed abode - move around between and spend the night in the street / public places /places not designed for habitation /rooms (of friends) /night shelters“ (*Fourth Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2005, p. 19).

ETHOS 2: People in emergency accommodation – night shelter

Ľudia, ktorí nemajú 24-hodinový prístup k nijakej forme ubytovania, ale majú možnosť núdzového prenocovania. Pre zariadenia, ktoré môžu ľudia využiť na prenocovanie, je charakteristická možnosť priameho využitia, bez odporúčania, predovšetkým za účelom prenocovania, ale nevyklučuje sa ani poskytovanie základného poradenstva a podpory. Preukazovanie identity nebýva vždy podmienkou. Charakteristické sú tiež spoločne zdieľané priestory na spánok bez formálneho oprávnenia v podobe nájomných práv.²⁰

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: **Ľudia v krízovom ubytovaní za účelom prenocovania**

Životná situácia: Nocľaháreň

Druhá definícia: Ľudia, ktorí nemajú svoje obvyklé bydlisko/obydlie a využívajú nocľahárne a iné krízové ubytovanie na prenocovanie.

Národná kategória/slovenské prostredie: **Ľudia prespávajúci v nocľahárňach a v inom organizovanom krízovom ubytovaní (napr. stanové mestečky).**

ETHOS ČR: Osoby v noclehárně - Noclehárna - Osoby bez obvyklého bydliště, které využívají nízkoprahové noclehárny - 2.1.1. Osoby v nízkoprahové noclehárně; 2.1.2. Osoby sezonně užívající k přenocování prostory zařízení bez lůžek.

B: HOUSSELESS

ETHOS 3: People in accommodation for the homeless

Vymedzenie operačnej kategórie „People in accommodation for the homeless“ zahŕňa rôznorodé formy ubytovania pre ľudí bez domova. Pre národné úpravy štátov EU je charakteristická veľká rozmanitosť foriem bývania, ktoré by sme mohli zaradiť pod túto operačnú kategóriu. Navyše pod vplyvom narastajúceho trendu upúšťania od spôsobu ubytovania ľudí bez domova vo veľkých zariadeniach pre núdzové riešenie smerom k formám podpory priamo v bežnom klasickom bývaní a pod vplyvom prístupu „housing first“ sa vo viacerých štátoch klasická forma pomoci vo veľkých zariadeniach inštitucionálneho charakteru transformovala na menšie formy bývania s podporou.²¹ Je

²⁰ Overnight Shelter: Direct access no referral required – overnight - provide a direct route to a bed for the night for homeless people, including those who may be excluded from access to other accommodation. Main purpose is emergency accommodation but practical advice and assistance or low level support may also be offered (*Fourth Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2005). Nightshelter: Direct access or by referral, overnight or for a few nights, to provide a bed for a homeless person or for a family, main purpose is accommodation, but other services such as practical assistance or low level support may also be offered, low threshold, do not always require ID, often free to use, often maintain a day-time curfew, often no formal legal tenancy, more likely to be shared sleeping accommodation, access is normally on day of referral (*Review of Statistics on Homelessness in Europe*, 2009).

²¹ The nature of hostels is changing with trends away from large-scale and dormitory provision catering for emergency situations. A number of countries are phasing out the use of temporary accommodation (especially for families) and making more use of ordinary housing for temporary accommodation where this is available (with support) by taking a ‘housing first’ approach to policy. Homelessness research and related policy development has increasingly recognised the support needs

preto nutné zobrať do úvahy nejednotnosť foriem ubytovania a podpory ľudí bez domova v jednotlivých štátoch a z toho vyplývajúcu obťažnosť nájsť jednotlivým životným situáciám v ETHOS typológii zodpovedajúce formy v národných úpravách. V mnohých krajinách je možné životné situácie a im zodpovedajúce formy bývania zaradiť pod kategórie ETHOS 3 aj 7, niekde, podobne ako na Slovensku, je podporované bývanie primárne cielené ako pomoc pri rôznych zdravotných znevýhodneniach, inde je hranica medzi jednotlivými zariadeniami určená presnejšie na základe druhu a intenzity podpory, dĺžky poskytovania a dôvodu alebo cieľa, ktorý sa sleduje.²²

Berúc do úvahy vyššie spomenuté okolnosti možno vymedziť operačnú kategóriu „People in accomodation for the homeless“ ako životné situácie spojené s ubytovaním, ktoré má zväčša komunitný charakter, supervízia pracovníkov sa poskytuje priamo na mieste, charakteristickým znakom je len obmedzený osobný priestor, spoločné priestory na konzumáciu alebo prípravu jedla, dočasný charakter ubytovania bez nájomnej zmluvy a niekedy aj možnosť vysťahovania bez ingerencie súdu.²³

ETHOS typológia zahŕňa pod túto operačnú kategóriu tri životné situácie spojené s bývaním. Je však nutné spomenúť, že v národných úpravách nie je vždy možné jednotlivé formy bývania presne odlíšiť.²⁴

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: Ľudia v ubytovaní pre ľudí bez domova

Druhá definícia: Krátkodobé ubytovanie pre ľudí bez domova.

of homeless people beyond that of basic accommodation. Hence, in a number of countries which are adopting a 'housing first' approach, homeless hostels are effectively being transformed into smaller units of accommodation with support (*Review of Statistics on Homelessness in Europe, 2009*).

²² Although it is important to note that in a number of countries, accommodation under category 3 could also come under category 7 (people receiving supported forms of housing for the homeless), as is the case in Poland and France. Or in countries like Greece, supported housing is not made available for people in resettlement programmes but rather for people with disabilities, mental health problems, and other similar needs— although this could mean that homeless people are being provided with supported accommodation but for their mental health or addiction problems rather than to prevent their homelessness. Whereas in other countries, there is a clearer distinction made between low-level support in hostels and temporary housing, and support to resettle a homeless (or formerly homeless) person or sustain tenancy. This is the case in Austria, Finland or Ireland (*Review of statistics on homelessness in Europe, 2005*).

²³ Generic Description of Characteristics of Homeless Accommodation – Physical space Communal in form (normally larger than normal dwelling). Social space Staff supervision on premises. Limited (or no) private space (i.e. from which others can be excluded). Shared space (living eating and/or food preparation). Legal space Temporary occupancy; No tenancy or occupancy agreement. Exclusion (eviction) without court action (*Fourth Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2005*). Direct access or by referral, Short – medium stay (up to 12 months). To provide accommodation to homeless people who meet defined criteria, such as a need for support or access as part of a planned programme. Prime purpose of service is to provide accommodation rather than support – however many residents will have support needs, and support may be provided. Often have restrictions on resident access (night-time curfews) or visitors policies. May operate waiting lists, or have a referral process that takes several days to be short stay, although some people may be long-term residents through lack of alternatives. Support provision is variable but normally intended to be assistance with rehousing or move-on to supported housing (*Review of Statistics on Homelessness in Europe, 2009*)

²⁴ In a number of countries it is not possible to distinguish between hostels and other forms of temporary and transitional supported accommodation (e.g. Germany, Poland, Spain, Hungary and Lithuania). Traditional homeless hostels provide the main form of accommodation for homeless people in a number of countries (e.g. Austria, Belgium, Czech Republic, Denmark, France, Portugal). However, the shift towards more temporary housing solutions and supported housing is more evident in other countries (e.g. Netherlands, Sweden, UK) (*Review of Statistics on Homelessness in Europe, 2009*).

Národná kategória/slovenské prostredie: Ľudia využívajúci krátkodobé ubytovanie pre ľudí bez domova z dôvodu absencie iného bývania: útulok, domov na pol ceste, ubytovňa,²⁵ krízové stredisko.

Poznámka: Vzhľadom na vplyv spomenutého prístupu deinštitucionalizácie sme pri návrhu prekladu uprednostnili termín „ubytovanie“ pred termínom „zariadenie“.

ETHOS ČR: Osoby v ubytovniach pro bezdomovce.

Životná situácia ETHOS 3.1.: Homeless hostel

Charakteristická je možnosť priameho vstupu alebo na základe odporúčania, krátke trvanie, ktoré môže byť predĺžené z dôvodu nedostatku iných možností bývania, vstup na základe známych vstupných kritérií alebo možnosť využitia závisí od odporúčania alebo dohody sociálnych pracovníkov/organizácií, poskytovanie dočasného ubytovania pre výslovne určené ohrozené skupiny, charakter podpory je rôznorodý, ale zvyčajne by malo ísť o pomoc k získaniu podporovaného bývania alebo k rýchlemu znovuzískaniu bývania.²⁶

Návrhy prekladu do Sj

Životná situácia 3.1.: Zariadenia pre ľudí bez domova určené na krátkodobé ubytovanie

ETHOS ČR: Azylový dům pro bezdomovce - Osoby v azylových domech s krátkodobým ubytováním - 3.1.1 Muži v azylovém domě, 3.1.2 Ženy v azylovém domě, 3.1.3 Matky s dětmi v azylovém domě, 3.1.4 Otcové s dětmi v azylovém domě, 3.1.5 Úplné rodiny v azylovém domě, 3.1.6 Osoby v domě na půli cesty.

Životná situácia ETHOS 3.2.: Temporary accomodation

Ide o bývanie, ktoré má krátkodobý charakter, bez nájomnej zmluvy pokiaľ sa nepodarí nájsť trvalé, vhodné bývanie.²⁷

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 3.2.: Dočasné ubytovanie pre ľudí bez domova

²⁵ Zaradenie ubytovní do tejto kategórie je sporné, nakoľko sú využívané ľuďmi bez domova ako alternatíva bývania, ale skoro absolútne sú súkromného charakteru, oficiálne bez možnosti supervízie a pomoci pracovníkov priamo na mieste a rozhodne nie sú definované ako ubytovanie pre ľudí bez domova.

²⁶ Homeless hostel. Direct access and by referral - Short stay - To provide accommodation to people on the basis of planned - entry criteria or where access may be dependent on referral from another agency or an assessment by homeless caseworkers. This includes those hostels that have an explicit aim of providing temporary accommodation for priority /vulnerable groups. Purpose of accommodation is short stay, although some people may be long-term residents through lack of alternatives. Support provision is variable but normally intended to be assistance with re-housing or move on to supported housing (*Fourth Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2005*).

²⁷ Temporary /transitional or interim accommodation - Planned access or by referral - Short stay (intended to be less than six months). To provide temporary accommodation while awaiting re-housing; To provide accommodation while support needs or housing needs are assessed (*Fourth Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2005*).

ETHOS ČR: Přejchodná ubytovna - Osoby ve veřejných ubytovnách s krátkodobým ubytováním, které nemají vlastní bydlení - 3.2.1. Osoby ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení); 3.2.2 Osoby v přístřeší po vystěhování z bytu.

Životná situácia ETHOS 3.3 Transitional supported accommodation

Popisuje životnú situáciu spojenú s bývaním, ktoré sa poskytuje s podporou sociálnej práce, s cieľom stabilizácie situácie a pomoci k dlhodobému bývaniu.²⁸

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 3.3.: Prechodné podporované ubytovanie²⁹

ETHOS ČR: Přejchodné podporované ubytování - Bezdomovci v přechodném bydlení se sociální podporou - Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje.

ETHOS 4: People in Women's Shelter - Women's shelter accommodation - Women accommodated due to experience of domestic violence and where the period of stay is intended to be short term

Kategória ETHOS 4 počíta s ľuďmi, ktorí využívajú krátkodobé ubytovanie zo špecifického dôvodu ohrozenia domácim násilím - je teda určené predovšetkým pre ženy. Ide o ubytovanie s rôznorodou sociálnou podporou zameranou na pozitívnu zmenu a pomoc pri osamostatnení.³⁰

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: Ženy v núdzovom ubytovaní z dôvodu domáceho násillia

Životná situácia: Ubytovanie pre ženy ohrozené domácim násilím.

Druhovú definícia: Ženy využívajúce z dôvodu domáceho násillia núdzové ubytovanie určené na krátkodobý pobyt.

²⁸ Transitional - Receiving support or training (*Review of Statistics on Homelessness in Europe, 2009*).

²⁹ V Slovenskej republike nie je vytvorená takáto forma prechodného podporovaného ubytovania špeciálne pre ľudí bez domova.

³⁰ Hostel for a specific client group: Direct and by referral - Short stay (intended to be less than six months) - The accommodation is targeted at a specific client group (e.g. women's shelters, foyers for young people) and access is restricted to that group. While the accommodation is intended to be temporary, the service may emphasise transitional objectives of the accommodation and support in enabling access to positive move-on arrangements and /or independent living. Support can vary from 24-hour staff cover to visiting workers. Two types of accommodation for women experiencing domestic abuse are evident in some countries. These include shelter accommodation in shared dwellings, hostels or other communal living situations; this is the more traditional form of provision (category 4.1). The second type of accommodation is dispersed self-contained dwellings with support (category 4.2). While the specific forms of accommodation in each category can vary, the distinction between shared or hostel accommodation and individual supported accommodation aims to capture a generic difference in approach (*Fourth Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2005*).

Národná kategória/slovenské prostredie: **Ženy v núdzovom ubytovaní z dôvodu domáceho násillia – zariadenie núdzového bývania.**

ETHOS ČR: Osoby v pobytových zařízeních pro ženy - Pobytové zařízení pro ženy - Ženy ubytované krátkodobě v zařízení z důvodu ohrožení domácím násilím - 4.1.1. Ženy ohrožené domácím násilím pobývající na skryté adrese; 4.1.2. Ženy ohrožené domácím násilím pobývající v azylovém domě.

ETHOS 5: People in accommodation for immigrants – Immigrants in reception or short term accommodation due to their immigrant status

Operačná kategória opisuje životnú situáciu ľudí počas ich statusu imigranta spojenú s ubytovaním v špecializovaných zariadeniach alebo v inom druhu dočasného ubytovania bez nájomnej zmluvy.

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: **Ľudia v ubytovaní pre cudzincov**

Národná kategória/slovenské prostredie: **Cudzinci v dočasnom ubytovaní – azylové zariadenia a integračné strediská žiadateľov o poskytnutie medzinárodnej ochrany alebo komerčné ubytovne.**³¹

ETHOS ČR: Osoby v ubytovnách pro imigranty.

Životná situácia ETHOS 5.1.: Temporary accommodation/ reception centres

Životná situácia imigrantov spojená s ubytovaním v špecializovanom zariadení alebo inom krátkodobom ubytovaní počas ich statusu imigranta.

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 5.1.: **Dočasné ubytovanie/ špecializované zariadenia pre cudzincov.**

ETHOS ČR: 5.1. Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl) – Imigranti v přechodných ubytovnách z důvodu imigrace – Žadatelé o azyl v azylových zařízeních.

Životná situácia ETHOS 5.2.: Migrant workers accommodation

Kategória ETHOS 5.2. opisuje životnú situáciu ľudí, ktorí žijú v ubytovaní pre migrujúcich pracovníkov a pracovníčky. V mnohých prípadoch sa pôvodne zo zámeru krátkodobého ubytovania stalo dlhodobé riešenie nespĺňajúce štandard spoločnosti pre trvalé bývanie. Takéto ubytovacie zariadenia má napríklad Francúzsko. Vznikli v šesdesiatych a sedemdesiatych rokoch pre migrujúcich pracovníkov z afrických štátov, ktorí sú v súčasnej dobe v seniorskom veku a majú potreby spojené s bývaním a podporou. Ubytovacie zariadenia pre migrujúcich pracovníkov boli vybudované aj

³¹ V SR nie sú vytvorené špecializované zariadenia za účelom ubytovania pracujúcich imigrantov.

v štátoch východnej Európy a ich neskoršie prebudovanie a využitie na nové účely prispelo k rozšíreniu bezdomovectva.³²

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 5.2: Ubytovacie zariadenia pre pracujúcich cudzincov.³³

*ETHOS ČR: 5.2. Ubytovny pro migrující pracovníky – Osoby v ubytovnách pro migrující pracovníky – Migrující pracovníci – cizinci ve veřejné komerční ubytovně (cizinci a cizinky nemají jinou možnost bydlení).*³⁴

ETHOS 6: People due to be released from institutions

Operačná kategória ETHOS 6 zahŕňa dve životné situácie ľudí spojené s bývaním. Týka sa ľudí, ktorí majú byť prepustení z inštitucionálnej starostlivosti a tých, ktorí v nej zostávajú dlhšie z dôvodu, že nemajú inú možnosť vhodného bývania. Doba troch mesiacov pred opustením inštitúcie v spojení s absenciou iného vhodného bývania, ktoré by mohli využiť, býva všeobecne považovaná za dôvod zaradenia do kategórie ETHOS 6. Za inštitucionálne zariadenia sú považované sociálne zariadenia pre deti, zdravotné zariadenia a zariadenia na výkon trestu /väzby.³⁵ Náročnosť vymedzenia tejto kategórie súvisí s presným určením inštitúcií, ktoré majú byť do nej zaradené, aj v súvislosti so vznikom nových foriem deinštitucionalizovaného poskytovania zdravotných a sociálnych služieb a alternatívnych foriem výkonu trestu a väzby v justičnom systéme. V oblasti zdravotných

³² Migrant workers hostels exist in some of the new member states (Hungary, Latvia, and Lithuania) where such provision has remained during the transition period. Within the EU-15 countries only France has hostels for migrant workers built during the 1960s and 1970s by the state-owned SONA-COTRA (Société Nationale de Construction de Logement pour les ravailliers Africains) called „foyers des travailleurs Africains“. There are currently around 62 500 places in these hostels and many of the residents are now over retirement age with no family ties in France (*Review of Statistics on Homelessness in Europe*, 2009).

The third category relates to hostels provided under specific legislation for migrant workers. This is often an historic form of provision more prevalent during the wave of labour migration in the 1970s and is more prevalent in some countries (most notably in France). It would also include migrant workers' hostels in former communist countries. In France significant numbers of (often single male) migrant workers who remain living for many years in such accommodation are now ageing and have particular needs for housing and support. In the new member states migrant workers' hostels are being replaced or re-designed for alternative purposes and this has been identified as a cause of homelessness (*Review of Statistics on Homelessness in Europe*, 2009).

³³ V Slovenskej republike nie je vytvorené špecializované ubytovanie pre imigrantov – pracovníkov. Migrujúci pracovníci a pracovníčky môžu využiť ubytovňu ako súkromné zariadenie, kde dĺžka prechodného ubytovania je krátkodobá (teda ubytovanie na dohodnutú dobu).

³⁴ Opätovne pripomeňme zdroje českých prekladov jednotlivých termínov: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120>; *Koncepcie prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020* (MPSV, Praha 2013; dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>).

³⁵ Two distinct living situations are reflected in this aspect of the typology: those who are about to be released from an institution for whom no accommodation has been found within a defined period of their release (normally 3 months prior); those who remain living in an institution because no suitable accommodation (or accommodation with support) is available in the community. These sectors involve institutions in the criminal justice system, the health system and the social welfare system (*Review of Statistics on Homelessness in Europe*, 2005).

a sociálnych služieb je zároveň obtiažne stanoviť presný dátum odchodu z inštitucionálnej starostlivosti, nakoľko ten závisí od úspešnosti liečby alebo od stabilizácie sociálnej situácie.³⁶

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: **Ľudia pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti**

Národná kategória/slovenské prostredie: **Ľudia pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti bez možnosti iného bývania – zariadenia na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby, zariadenia zdravotnej starostlivosti (vrátane centier pre liečbu drogových závislostí, psychiatrických liečební), zariadenia sociálnoprávnej ochrany, sociálnej kurately a špeciálne výchovné zariadenia.**³⁷

ETHOS ČR: *Osoby před opuštěním instituce.*

Životná situácia ETHOS 6.1.: Penal institutions – No housing available prior to release

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 6.1.: **Zariadenia na výkon trestu/ väzby**

Druhá definícia: Pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti nie je k dispozícii iné bývanie.

ETHOS ČR: *Věznice a vazební věznice - Bez možnosti bydlení po propuštění - Osoby před opuštěním věznice.*

Životná situácia ETHOS 6.2.: Medical institutions (includes drug rehabilitation institutions, psychiatric hospitals etc.) – No housing available prior to release stay longer than needed due to lack of housing

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 6.2.: **Zariadenia zdravotnej starostlivosti (vrátane psychiatrických zariadení a zariadení pomoci pri závislostiach)**

Druhá definícia: Pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti nie je k dispozícii iné bývanie alebo predĺžený pobyt z tohto dôvodu.

ETHOS ČR: *Zdravotnická zařízení – Zůstává déle z důvodu absence bydlení – Osoby před opuštěním zdravotnického zařízení.*

³⁶ First, it is necessary to establish which institutions are relevant to the discussion. Second, release from a medical institution does not relate to a pre-fixed date but to a medical and social assessment of need and relevant care plan. Third, policies of de-institutionalisation have progressed in many countries to provide community support and community psychiatric services with, or in addition to, designated supported accommodation but people remain in institutions due to a shortage of available support services or supported accommodation... This accommodation is distinct from facilities such as 'bail hostels' where offenders may be placed for a custodial sentence, as an alternative to prison or while awaiting sentencing, and would thus be regarded as part of the criminal justice provision (*Review of Statistics...*, 2005).

³⁷ V kontexte skúmanej problematiky situácie v bývaní a jeho zabezpečenia ide spomedzi špeciálnych výchovných zariadení predovšetkým o reedukačné centrá.

Životná situácia ETHOS 6.3.: Children's institutions homes – No housing identified (e.g. by 18th birthday)

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 6.3.: Zariadenia starostlivosti o deti

Druhovú definíciu: Pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti nie je k dispozícii iné bývanie (napr. po dovŕšení 18. roku veku).

ETHOS ČR: Zařízení pro děti – Bez možnosti bydlení – Osoby před opuštěním dětské instituc – Osoby před opuštěním pěstounské péče.

ETHOS 7: People receiving longer-term support (due to homelessness) – Long stay accommodation with care for formerly homeless people (normally more than one year)

Operačná kategória ETHOS 7 zahŕňa ľudí žijúcich v rôznych formách ubytovania, ktoré vznikli ako reakcia na nové poznatky o potrebách a formách podpory pre ľudí, ktorí zažili bezdomovecť. Podpora sa týka napríklad starších ľudí bez domova, pre ktorých je špeciálna rezidenčná starostlivosť možnosťou v prípade, ak nie sú schopní využiť tradičné ubytovanie pre seniorov.³⁸ Na rozdiel od operačnej kategórie ETHOS 3 sa tu kladie väčší dôraz na dlhodobú podporu, ktorá reaguje na špecifické potreby „bývalých ľudí bez domova“ a umožňuje im tak udržať si relatívne samostatné bývanie.

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: **Ľudia prijímajúci dlhodobú podporu spojenú s bývaním z dôvodu bezdomovectva**

Druhovú definíciu: Dlhodobá podpora pri bývaní z dôvodu bezdomovectva (obyčajne viac ako 1 rok).

Národná kategória/slovenské prostredie: **Ľudia prijímajúci dlhodobú podporu spojenú s bývaním z dôvodu bezdomovectva**

³⁸ It has been argued that it is necessary to keep the ETHOS typology under review since new forms of homeless services and accommodation provision emerge over time in response to changing needs or modes of government intervention. These categories reflect two specific examples of this issue. First, there is increasing recognition of the need for services targeted specifically to the needs of older people who have experienced long periods of homelessness. The Danish policy “Our Collective Responsibility” identifies specific provision for residential care for older homeless people. Second, there is increasing recognition of the need for housing with support for formerly homeless people. Hence the most recent strategy in Ireland has introduced the Supported Living Initiative, while the recent Finnish strategy aims to end longterm homelessness by (among other policies) building more supported accommodation.

Although these categories are significant in policy terms and in relation to the prevention of homelessness, only a small number of countries can separately identify the amount of accommodation provided in this manner. The accommodation is either targeted at a specific client group with specialist support needs or if for homeless people is intended to offer long-term accommodation. Long stay, and in some cases permanent. Care or support plans are normally compulsory access is normally via a referral process that takes several days or weeks Residents normally have tenancy agreements and have 24-hour access to the accommodation Sharing of sleeping accommodation is rare Levels of staff cover depend upon levels of support provided (*Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2009*).

Poznámka: V Slovenskej republike nie sú vytvorené špecializované zariadenia pre seniorov bez domova, ani bývanie s dlhodobou podporou pre ľudí, ktorí bezdomovectvo zažili. Ľudia bez domova v seniorskom veku podľa zákona o sociálnych službách buď využívajú zariadenia služieb krízovej intervencie ako sú nocľahárne a útulky, ktoré však nemajú charakteristiky tejto operačnej kategórie, alebo sa im môže po splnení vstupných kritérií, ktorými sú dovŕšenie dôchodkového veku, odkázanosť na pomoc inej fyzickej osoby či ich vzájomná kombinácia, poskytovať dlhodobé ubytovanie spojené so starostlivosťou v zariadeniach domov pre seniorov, domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie, podporované bývanie.

ETHOS ČR: *Uživatelé dlouhodobější podpory.*

Životná situácia ETHOS 7.1. People receiving longer-term support (due to homelessness)

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 7.1.: **Dlhodobé bývanie pre seniorov bez domova spojené so starostlivosťou**

ETHOS ČR: *Pobytová péče pro starší bezdomovce – Senioři a osoby invalidní dlouhodobě ubytované v azylovém domě – Muži a ženy v seniorském věku nebo invalidé dlouhodobě ubytované v azylovém domě.*

Životná situácia ETHOS 7.2. Supported accommodation for formerly homeless people

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 7.2.: **Dlhodobá podpora spojená s bývaním pre ľudí, ktorí zažili bezdomovectvo**

ETHOS ČR: *Podporované bydlení pro bývalé bezdomovce – Dlouhodobé bydlení s podporou pro bývalé bezdomovce.*³⁹

C: INSECURE HOUSING

ETHOS 8: People living in insecure accommodation

Operačná kategória „insecure accommodation“ zahŕňa ľudí, ktorí žijú v neistom bývaní z dôvodu, že nemajú výhradné právo užívať nehnuteľnosť v podobe vlastníckych ani nájomných práv. Kategória opisuje tri situácie: ľudí, ktorí bývajú u svojej rodiny alebo priateľov, ľudí, ktorí žijú v nelegálne obsadenej stavbe alebo na nelegálne obsadenom pozemku.

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: **Ľudia žijúci v neistom obydľí**

³⁹ Zdroje českých prekladov jednotlivých termínov: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120>; *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020* (MPSV, Praha 2013; dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>).

Národná kategória/ slovenské prostredie: **Ľudia užívajúci bývanie alebo pozemok bez právneho dôvodu/ bez nájomných práv** – prechodné bývanie u rodiny/ priateľov, bývanie v štandardnom bývaní (byt, dom) bez nájomnej/ podnájomnej zmluvy, bývanie v nezákonne obsadených budovách, užívanie pozemku bez právneho dôvodu.

ETHOS ČR: *Osoby žijící v nejistém bydlení.*

Životná situácia ETHOS 8.1.: Temporarily with family/ friends - Living in conventional housing but not the usual or place of residence due to lack of housing

Táto životná situácia sa vzťahuje k ľuďom, ktorí prechodne, striedavo žijú u svojej rodiny alebo priateľov z dôvodu nedostatku iných možností bývania.⁴⁰

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 8.1.: Prechodné bývanie u príbuzných a známych

Druhá definícia: Štandardné dočasné bývanie u príbuzných a známych z dôvodu nedostatku iných možností.

ETHOS ČR: *Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel – 8.1.1 Osoby přechodně bydlicí u příbuzných nebo přátel (nemají jinou možnost bydlení) 8.1.2 Osoby v podnájmu (nemají jinou možnost bydlení).*

Living situation ETHOS 8.2.: No legal (sub)tenancy – Occupation of dwelling with no legal tenancy,illegal occupation of a dwelling

Protiprávne užívanie štandardného obydlia, užívanie bez právneho nároku.

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 8.2.: Užívanie obydlia bez právneho dôvodu

Druhá definícia: Užívanie obydlia protiprávne/ bez nájomnej zmluvy.

ETHOS ČR: *Bydlení bez právního nároku - Bydlení bez právního nároku, nezákonné obsazení budovy - 8.2.1. Osoby bydlicí v bytě bez právního důvodu; 8.2.2 Osoby v nezákonně obsazené budově.*

Životná situácia ETHOS 8.3.: Illegal occupation of land - Occupation of land with no legal rights

Užívanie pozemku bez právneho nároku, protiprávne obsadenie pozemku.

Návrhy prekladu do SJ

Životná situácia 8.3.: Užívanie pozemku bez právneho dôvodu

Druhá definícia: Užívanie pozemku protiprávne/bez nájomnej zmluvy

⁴⁰ This category (living with family and friends) relates to people who live temporarily with others and move around due to their homeless situation (*Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2009*).

ETHOS ČR: *Nezákonné obsazení pozemku - Nezákonné obsazení pozemku - Osoby na nezákonně obsazeném pozemku (zahrádkářské kolonie, zemnice).*

ETHOS 9: People living under threat of eviction

Operačná kategória ETHOS 9 opisuje životné situácie ľudí, ktorí majú neisté bývanie pre existenciu právneho dôvodu na vystáhanie. Môže ísť o prípady ukončenia nájomných práv, alebo straty vlastníctva nehnuteľnosti/obydlia.⁴¹

Návrh prekladu do Sj:

Operačná kategória: **Ľudia ohrození vystáhaním**

Národná kategória/ slovenské prostredie: **Ľudia bezprostredne ohrození stratou bývania pre existenciu právneho dôvodu na vystáhanie** – bývanie po obdržaní výpovede z nájmu/ podnájmu alebo po strate vlastníckych práv.

ETHOS ČR: *Osoby ohrožené vystěhováním.*

Životná situácia ETHOS 9.1.: Legal orders enforced (rented) - Where orders for eviction are operative

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 9.1.: **Výpoveď z nájmu**

Druhá definícia: Existuje povinnosť vypratať nehnuteľnosť, pretože bol ukončený nájomný/ podnájomný vzťah.

ETHOS ČR: *Výpověď z nájemního bytu - Výpověď z nájemního bytu - Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu.*

Životná situácia ETHOS 9.2. Re-possession orders (owned) – Where mortgagee has legal order to re-possess

Návrhy prekladu do SJ

Životná situácia 9.2.: **Strata vlastníctva**

Druhá definícia: Existuje povinnosť vystáhať sa v dôsledku straty vlastníctva.

ETHOS ČR: *Ztráta vlastnictví bytu- Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu.*

⁴¹ People facing (imminent) eviction from their home by a landlord or mortgage company (*Fourth Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2005, p. 63).

ETHOS 10: People living under threat of violence - Police recorded incidents - Where police action is taken to ensure place of safety for victims of domestic violence

Operačná kategória „People living under threat of violence“ opisuje životnú situáciu ľudí, ktorí zostávajú bývať vo svojom bývaní napriek tomu, že zažívajú domáce násilie a z tohto dôvodu existuje bezprostredné riziko straty bývania.⁴² Vymedzenie tejto kategórie závisí od možnosti reálne zaznamenať riziko straty bývania z dôvodu ohrozenia domácim násilím, preto je táto kategória operačne vymedzená v jednotlivých krajinách rozličným spôsobom, napríklad cez policajné záznamy o zaznamenaní domáceho násillia až po situácie, v ktorých bol zapojený do ich riešenia súd.⁴³ Dôvodom zaradenia tejto kategórie do typológie je skutočnosť, že ženy často ostávajú v domácnosti s páchatelom násillia kvôli nedostatku dostupných riešení ich situácie.

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: Ľudia žijúci pod hrozbou domáceho násillia, osoby ohrozené násillím

Životná situácia: Policajné záznamy o domácom násillí

Druhovú definíciu: Boli vykonané policajné zásahy z dôvodu zabezpečenia ochrany obetí domáceho násillia.

Národná kategória/ slovenské prostredie: **Ľudia žijúci pod hrozbou straty bývania z dôvodu ohrozenia domácim násillím.**

ETHOS ČR: Osoby ohrozené domácim násillím - Polícejně zaznamenané domácí násillí - Případy, kdy policie zasáhla k zajištění bezpečí oběti domácího násillí - Osoby ohrozené domácim násillím – polícejně zaznamenané případy – oběti.

D: INADEQUATE HOUSING

ETHOS 11: People living in temporary /non-conventional structures

Operačná kategória ETHOS 11 zahŕňa tri životné situácie spojené s obydllím, ktoré nebolo pôvodne vôbec určené na bývanie alebo aspoň nie na trvalé bývanie. Týka sa ľudí, ktorí žijú v mobilných, neštandardných a provizórnych obydliach a stavbách.

Návrh prekladu do SJ

⁴² Survey and research evidence demonstrates that a relatively high percentage of women experience domestic abuse, but that only a small proportion of cases, where the abuse is serious and sustained, results in the woman fleeing the home. Women who leave the perpetrator will become homeless either living temporarily with family or friends, finding shelter in a homeless hostel or in a women's organisation shelter for domestic violence. The reason why this category is included in the ETHOS typology is that, due to a lack of refuge provision in all countries, women often remain in a dwelling with a perpetrator of violence (*Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2009*).

⁴³ Police records appear to relate to two distinct situations. First, is the record made of any incident of domestic violence to which the police are summoned (e.g. Poland). Second, are the countries which record breaches in court-imposed domestic violence orders (e.g. Ireland). Recent changes in legislation and the introduction of new national action plans against domestic violence have occurred in some countries (e.g., Czech Republic, France, Netherlands) which may lead to changes in data collected in the future (*Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2009*).

Operačná kategória: Ľudia žijúci v mobilných, neštandardných a provizórnych obydlíach/ stavbách

Národná kategória/slovenské prostredie: Ľudia žijúci v neštandardnom obydľí, ktoré nie je určené na trvalé bývanie a nemajú inú možnosť bývania: mobilné obydlia (maringotka, karavan), neštandardné obydlia (ako napríklad chatka, chatrč), provizórne/dočasné stavby (búdy, strážne domčeky a podobne).

ETHOS ČR: Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách.

Životná situácia ETHOS 11.1.: Mobile homes – Not intended as place of usual residence

Životná situácia zahŕňa ľudí, ktorí žijú v mobilných obydlíach z dôvodu nedostatku iných možností. Netýka sa teda dočasného dovolenkového bývania napríklad v karavanoch, v rôznych mobilných domoch alebo na lodiach.⁴⁴ Situácia ľudí, ktorí žijú kočovným spôsobom života alebo cestujú a bývajú v karavanoch na miestach, ku ktorým nemajú legálne oprávnenie, je možným presahom k bývaniu a užívaniu pozemku bez právneho dôvodu.

Zaradenie tejto životnej situácie pod príslušnú koncepčnú a operačnú kategóriu sa v priebehu formovania ETHOS typológie menilo, je však možné konštatovať, že využitie teoretického modelu 7 domén bezdomovectva dáva predpoklad zaradenia tejto životnej situácie skôr pod koncepčnú kategóriu neistého bývania.

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 11.1.: Mobilné obydlia

Druhovú definíciu: Mobilné obydlia neurčené na trvalé bývanie

ETHOS ČR: Mobilní obydlí – Mobilní obydlí, které není určeno pro obvyklé bydlení – Osoby žijící v mobilním obydlí, např. maringotka, karavan, hausbót (nemají jinou možnost bydlení).⁴⁵

Životná situácia ETHOS 11.2.: Non-conventional building – Makeshift shelter, shack or shanty

Životná situácia sa týka ľudí žijúcich z rôznych dôvodov v stavbách, ktoré neboli postavené/ určené na trvalé bývanie. Z národných správ krajín EÚ o bezdomovectve je zrejmé, že ide zväčša o rôzne marginalizované skupiny ľudí, čím sa ich životná situácia približuje situácii rómskej populácie v SR.⁴⁶

⁴⁴ Operational Category: caravans, mobile homes, boats. This category is intended to capture those situations where people are living in a caravan due to a lack of adequate or affordable housing (*Third Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2004).

⁴⁵ Zdroje českých prekladov jednotlivých termínov: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120>; *Koncepcie prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020* (MPSV, Praha 2013; dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>).

⁴⁶ Temporary Structure /Shanty Dwellings: This category includes a range of situations including - immigrants living in squats in major cities (e.g. Athens, Paris, Rome), Roma population living in chabolismo in Spain, Pontos repatriates in Greece who have not followed the governments social inclusion programme (*Third Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2004, p. 31).

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 11.2.: Neštandardné obydlia

Druhá definícia: Obydlia určené na trvalé bývanie, napr. prístrešky, chatky, chatrče.

ETHOS ČR: Neobvyklá stavba - Nouzový prístrešek, bouda, chatrč, barák - Osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, např. osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele.

Životná situácia ETHOS 11.3.: Temporary structure - Semi-permanent structure hut or cabin

Bývanie v stavbách, ktoré vôbec neboli určené na bývanie a sú provizórneho charakteru.

Návrh prekladu do SJ

Životná situácia 11.3.: Provizórne stavby

Druhá definícia: Polo-trvalé/ dočasné/ provizórne stavby (strážne domčeky, búdy).

ETHOS ČR: Provizorní stavba – Osoby žijící v provizorních stavbách nebo v budovách, např. bez kolaudace.

ETHOS 12: People living in unfit housing – Occupied dwellings unfit for habitation – Defined as unfit for habitation by national legislation or building regulations

Operačná kategória ETHOS 12 sa týka ľudí, ktorí žijú v obydlích nespôsobilých na bývanie – podľa národnej legislatívy a iných všeobecne záväzných predpisov. Nespôsobilosť bývania a stanovenie minima požiadaviek na slušné bývanie nie je v štátoch EU zjednotené, ale je predovšetkým prejavom noriem uznaných spoločnosťou a niekedy aj ich premietnutím do záväznej legálnej úpravy.⁴⁷

⁴⁷ This category (and the next category) reflect what has been described as a 'cultural' definition because what counts as 'homelessness' will depend on what a particular community regards as the minimum acceptable housing circumstances. While many people endure poor housing circumstances, when that situation falls to a level that society determines to be unfit for human habitation then that household may be defined as 'homeless'. However, not all countries define this situation in law and standards can be expected to change over time. The intention in this category is to measure that cultural norm according to the national standards and legislation (*Third Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2004). Austria: While there is no legislative definition of unfit for habitation, dwellings with a very low standard is defined in legislation regarding tenancy contracts which specifies the lowest standard level of dwellings (with no central heating, no water inside, no toilet inside the flat). Approximately 3,3% of all dwellings belong to this very low housing standard (109, 406).

The Fitness Standard (England and Wales): be free from serious disrepair; be structurally stable; be free from dampness prejudicial to the health of the occupants; have adequate provision for lighting, heating and ventilation; have an adequate piped supply of wholesome water; have an effective system for the drainage of foul, waste and surface water; have a suitably located WC for exclusive use of the occupants; have a bath or shower and wash-hand basin, with hot and cold water; and have satisfactory facilities for the preparation and cooking of food including a sink with hot and cold water (*Third Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2004).

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: **Ľudia žijúci v obydli nespôsobilom na bývanie**

Životná situácia: Obývané obydlia nespôsobilé bývanie.

Druhovú definícia: Obydlia definované ako nevhodné/ nespôsobilé na bývanie podľa vnútroštátnych právnych predpisov/ noriem.

Národná kategória/slovenské prostredie: **Ľudia žijúci v obydliach, ktoré sú definované ako nevhodné/ nespôsobilé na bývanie (napr. podľa stavebno-technických, hygienických predpisov).**

ETHOS ČR: Osoby žijící v nevhodném bydlení - Obydlené neobyvatelné byty - Bydlení v objektu označeném podle národní legislativy jako nevhodné k bydlení - Osoby žijící v nevhodném objektu – obydli se stalo nezpůsobilým k obývání (dříve mohlo být obyvatelné).

ETHOS 13: People living in extreme overcrowding - Highest national norm of overcrowding - Defined as exceeding national density standard for floor-space or useable rooms

Operačná kategória ETHOS 13 opisuje životnú situáciu ľudí žijúcich v extrémne preľudnenom bývaní. Podobne ako pri ETHOS 12 je na vymedzenie relevantná stanovená národná norma (resp. jej prekročenie). Ukazovatele preľudnenia sa v jednotlivých krajinách líšia, môže to byť napr. počet ľudí obývajúcich jednu miestnosť, vzťah počtu ľudí k podlahovej ploche bývania alebo k počtu využiteľných miestností. Posledné dva ukazovatele využíva aj druhová definícia ETHOS typológie.⁴⁸

Návrh prekladu do SJ

Operačná kategória: **Ľudia žijúci v extrémne preľudnenom obydli**

Životná situácia: Extrémne preľudnené obydlia – prekročená národná norma preľudnenia.

Druhovú definícia: Obydlia prekračujúce národné štandardy hustoty obyvateľov na podlahovú plochu /množstvo obývatelných miestností.

Národná kategória/ slovenské prostredie: **Ľudia žijúci v extrémne preľudnených obydli - sú prekročené národné štandardy preľudnenia (napr. počet obyvateľov na podlahovú plochu bytu)**

ETHOS ČR: Osoby žijící v přelidněném bytě - Nejvyšší národní norma definující přelidnění - Definované jako překračující nejvyšší normu podle rozměru nebo počtu místností - Osoby v přelidněných bytech.

⁴⁸ Definitions of over-crowding exist in most countries but vary in approach. Some refer to the simple basis of the number of persons per room (either including or excluding kitchen and bathroom in the definition of a habitable room). Other countries use a space standard, while at least one country uses a bedroom standard. There are commonly different norms of overcrowding. For the purposes of this operational definition of housing exclusion the measure of extreme overcrowding is most appropriate (*Third Review of Statistics on Homelessness of Europe, 2004*).

1.3. SÚHRNNÝ PREHĽAD TYPOLÓGIE BEZDOMOVECTVA ETHOS A HARMONIZOVANEJ DEFINÍCIE ETHOS LIGHT

Nasledujúca tabuľka 1.2. ponúka súhrnný prehľad typológie ETHOS v slovenskom jazyku. Popri názvoch koncepcných a operačných kategórií sa v nej uvádza aj popis daných životných situácií a druhové definície vrátane národných kategórií.

Tabuľka 1.2: Typológia ETHOS

KONCEPČNÁ KATEGÓRIA	OPERAČNÁ KATEGÓRIA	ŽIVOTNÁ SITUÁCIA	DRUHOVÁ DEFINÍCIA	NÁRODNÁ KATEGÓRIA
BEZ PRÍSTREŠIA	1. Ľudia (žijúci) na ulici	1. Verejné priestory, alebo vonkajšie priestory	Život na ulici vo vonkajších alebo verejných priestoroch bez prístrešia určeného na bývanie	Ľudia žijúci a prespávajúci vonku; napr. ulica, verejné dopravné prostriedky, kanále, stany, parky, nádražia, vraky áut
	2. Ľudia v krízovom ubytovaní za účelom prenocovania	2. Nocľaháreň	Ľudia, ktorí nemajú svoje obvyklé bydlisko/ obydlie a využívajú nocľahárne a iné krízové ubytovanie na prenocovanie	Ľudia prespávajúci v nocľahárňach a v inom organizovanom krízovom ubytovaní, napr. stanové mestečka
BEZ BÝVANIA	3. Ľudia v ubytovaní pre ľudí bez domova	3.1. Zariadenia pre ľudí bez domova určené na krátkodobé ubytovanie 3.2. Dočasné ubytovanie pre ľudí bez domova 3.3. Prechodné podporované ubytovanie	Krátkodobé ubytovanie pre ľudí bez domova	Ľudia využívajúci krátkodobé ubytovanie pre ľudí bez domova z dôvodu absencie iného bývania: <ul style="list-style-type: none"> • útulok • domov na pol ceste • ubytovňa • krízové stredisko⁴⁹
BEZ BÝVANIA	4. Ženy v núdzovom ubytovaní z dôvodu domáceho násillia	4. Ubytovanie pre ženy ohrozené domácim násillím	Ženy využívajúce z dôvodu domáceho násillia núdzové ubytovanie určené na krátkodobý pobyt	Ženy v núdzovom ubytovaní z dôvodu domáceho násillia: <ul style="list-style-type: none"> • zariadenie núdzového bývania

⁴⁹ V SR nie sú vytvorené formy prechodného podporovaného ubytovania špeciálne pre ľudí bez domova.

BEZ BÝVANIA	5. Ľudia v ubytovaní pre cudzincov	5.1. Dočasné ubytovanie/ špecializované zariadenia pre cudzincov 5.2. Ubytovacie zariadenia pre pracujúcich cudzincov	Cudzinci v krátkodobom ubytovaní počas ich statusu imigranta	Cudzinci v dočasnom ubytovaní: <ul style="list-style-type: none">azylové zariadenia a integračné strediská žiadateľov o poskytnutie medzinárodnej ochranykomerčné ubytovne⁵⁰
BEZ BÝVANIA	6. Ľudia pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti	6.1. Zariadenia na výkon trestu/väzby 6.2. Zariadenia zdravotnej starostlivosti (vrátane psychiatrických zariadení a zariadení pomoci pri závislostiach) 6.3. Zariadenia starostlivosti o deti	6.1. Pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti nie je k dispozícii iné bývanie 6.2. Pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti nie je k dispozícii iné bývanie, alebo predĺžený pobyt z tohto dôvodu 6.3. Pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti nie je k dispozícii iné bývanie (napr. po dovŕšení 18. Roku)	Ľudia pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti bez možnosti iného bývania: <ul style="list-style-type: none">zariadenia na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzbyzariadenia zdravotnej starostlivosti (vrátane centier pre liečbu drogových závislostí, psychiatrických liečební)zariadenia sociálnoprávnej ochrany /sociálnej kurately a špeciálne výchovné zariadenia
BEZ BÝVANIA	7. Ľudia prijímajúci dlhodobú podporu spojenú s bývaním z dôvodu bezdomovectva	7.1. Dlhodobé bývanie pre seniorov bez domova spojené so starostlivosťou 7.2. Dlhodobá podpora spojená s bývaním pre ľudí, ktorí zažili bezdomovectvo	Dlhodobá podpora pri bývaní z dôvodu bezdomovectva (zvyčajne viac ako jeden rok)	Ľudia prijímajúci dlhodobú podporu spojenú s bývaním z dôvodu bezdomovectva⁵¹
		8.1. Prechodné bývanie u príbuzných / známych	8.1. Štandardné dočasné bývanie u príbuzných a známych z dôvodu	Ľudia užívajúci bývanie, alebo pozemok bez právneho dôvodu/ bez nájomných práv:

⁵⁰ V SR nie sú vytvorené špecializované zariadenie za účelom ubytovania pracujúcich imigrantov.

⁵¹ V SR nie sú špeciálne formy bývania s podporou pre seniorov bez domova alebo ľudí, ktorí zažili bezdomovectvo.

NEISTÉ BÝVANIE	8. Ľudia žijúci v neistom obydľí	8.2. Užívanie obydľia bez právneho dôvodu 8.3. Užívanie pozemku bez právneho dôvodu	nedostatku iných možností 8.2. Užívanie obydľia protiprávne/bez nájomnej zmluvy 8.3. Užívanie pozemku protiprávne/ bez nájomnej zmluvy	<ul style="list-style-type: none"> • prechodné bývanie u rodiny/ priateľov • bývanie v štandardnom bývaní (byt, dom) bez nájomnej /podnájomnej zmluvy • bývanie v nezákonne obsadených budovách • užívanie pozemku bez právneho dôvodu
NEISTÉ BÝVANIE	9. Ľudia ohrození vystáhaním	9.1. Výpoveď z nájmu 9.2. Strata vlastníctva	9.1. Existuje povinnosť vystáhať sa, pretože bol ukončený nájomný/ podnájomný vzťah 9.2. Existuje povinnosť vystáhať sa v dôsledku straty vlastníctva	Ľudia bezprostredne ohrození stratou bývania, pre existenciu právneho dôvodu na vystáhanie: <ul style="list-style-type: none"> • bývanie po obdržaní výpovede z nájmu/ podnájmu • bývanie po strate vlastníckych práv
NEISTÉ BÝVANIE	10. Ľudia žijúci pod hrozbou domáceho násillia	10.1. Policajne zaznamenané domáce násillie	Boli vykonané policajné zásahy z dôvodu zabezpečenia ochrany obetí domáceho násillia	Ľudia žijúci pod hrozbou straty štandardného bývania z dôvodu ohrozenia domácim násillím
NEVYHOVUJÚCE BÝVANIE	11. Ľudia žijúci v mobilných, neštandardných a provizórnych obydľiach	11.1. Mobilné obydľia 11.2. Neštandardné obydľia 11.3. Provizórne stavby	Mobilné obydľia určené na trvalé bývanie Obydľia určené na trvalé bývanie, napr. prístrešky, chatky, chatrče Polo-trvalé/ dočasné/ provizórne stavby (strážne domčeky, búdy)	Ľudia žijúci v neštandardnom obydľí, ktoré nie je určené na trvalé bývanie a nemajú inú možnosť bývania: <ul style="list-style-type: none"> • mobilné obydľia (maringotka, karavan) • neštandardné obydľia (chatka, chatrč) • provizórne/ dočasné stavby (búdy, strážne domčeky)
NEVYHOVUJÚCE	12. Ľudia žijúci v obydľí	Obývané obydľia nespôsobilé na bývanie	Obydľia definované ako nevhodné/ nespôsobilé na	Ľudia žijúci v obydľiach, ktoré sú definované ako nevhodné/ nespôsobilé na

BÝVANIE	nespôsobilom na bývanie		bývanie podľa vnútroštátnych právnych predpisov/noriem	bývanie, napr. podľa stavebno-technických, hygienických predpisov)
NEVYHOVUJÚCE BÝVANIE	13. Ľudia žijúci v extrémne preľudnenom obydľí	Extrémne preľudnené obydľia – prekročená národná norma preľudnenia	Obydľia prekračujúce národné štandardy počtu obyvateľov na podlahovú plochu/množstvo využiteľných miestností	Ľudia žijúci v extrémne preľudnených obydľiach - sú prekročené národné štandardy preľudnenia (napr. počtu obyvateľov na podlahovú plochu bytu)

Keďže sa vzhľadom na definície bezdomovectva uplatňované vo väčšine krajín EÚ ukázalo jednoduchšie a praktickejšie zamerať sa pri skúmaní bezdomovectva na prvé dve koncepčné kategórie typológie ETHOS – na osoby „bez prístrešia“ a osoby „bez bývania“ – vznikla tzv. *Harmonizovaná definícia ETHOS light/ skrátená typológia ETHOS*, ktorá bola použitá v štúdiu pre Európsku komisiu o meraní bezdomovectva z roku 2007.⁵²

Do harmonizovanej definície *ETHOS light* boli potom začlenené aj niektoré také životné situácie, ktoré v pôvodnej širšej typológii ETHOS patria k neistému bývaniu alebo nevyhovujúcemu bývaniu, v národných definíciách či prieskumoch sú však zaradené k osobám bez bývania. Týka sa to predovšetkým osôb, ktoré prechodne bývajú u príbuzných alebo známych (životná situácia 8.1) a osôb bývajúcich v mobilných príbytkoch, neštandardných stavbách a provizórnych stavbách (životné situácie 11.1, 11.2 a 11.3).

Podmienkou tiež bolo, aby definícia bezdomovectva *ETHOS light* bola kompatibilná s odporúčaniami UNECE a Eurostat-u k sčítaniu obyvateľov v členských štátoch EÚ v roku 2011.

Definícia *ETHOS light* tak do veľkej miery vychádza z typológie ETHOS, ale je zjednodušená o väčšinu operačných kategórií neistého a nevyhovujúceho bývania. *Harmonizovaná definícia ETHOS light* je zhrnutá v nasledujúcej tabuľke 1.3.

⁵² Ide o štúdiu Edgar et al.: *Measurement of Homelessness at European Union Level*. EUROPEAN COMMISSION, Employment, Social Affairs and Equal Opportunities DG (January 2007).

Tabuľka 1.3: Harmonizovaná definícia bezdomovectva pre potreby merania bezdomovectva na úrovni EÚ (ETHOS light)

OPERAČNÁ KATEGÓRIA	ZODPOVEDAJÚCA ŽIVOTNÁ SITUÁCIA	DRUHOVÁ DEFINÍCIA
1. Ľudia (žijúci) na ulici	1. Verejné /vonkajšie priestory	Život na ulici alebo vo verejnom priestore, bez prístrešia určeného na bývanie
2. Ľudia v krízovom ubytovaní za účelom prenocovania	2. Nocľaháreň	Ľudia, ktorí nemajú obvyklé bydlisko a často sa presúvajú medzi rôznymi typmi ubytovania
3. Ľudia žijúci v ubytovaní pre ľudí bez domova	3. Zariadenia krátkodobého ubytovania pre ľudí bez domova 4. Dočasné ubytovanie pre ľudí bez domova 5. Prechodné podporované ubytovanie 6. Ubytovanie pre ženy ohrozené domácim násilím a pre utečencov	Ubytovanie určené na krátkodobý pobyt (menej ako 1 rok)
4. Ľudia v inštitucionálnej starostlivosti	7. Zariadenia zdravotnej starostlivosti 8. Zariadenia na výkon trestu odňatia slobody/ výkon väzby	Pred odchodom zo zariadenia nie je k dispozícii iné bývanie/ Predĺžený pobyt v zariadení z dôvodu nedostatku iných možností bývania
5. Ľudia žijúci v neštandardnom/ nezvyčajnom obydľí z dôvodu nedostatku iných možností bývania	9. Mobilné príbytky 10. Neštandardné stavby 11. Provizórne stavby	Obydlie, ktoré nebýva určené na trvalé bývanie využité k ubytovaniu z dôvodu nedostatku iných možností
6. Ľudia bývajúci prechodne v štandardnom obydľí u príbuzných a známych kvôli nedostatku iných možností bývania	12. Štandardné prechodné/ dočasné bývanie	Štandardné bývanie, ktoré je využívané prechodne

Zdroj: Edgar et al. (2007), s. 66.

1.4. OTVORENÉ OTÁZKY OBSAHU A POUŽÍVANIA NIEKTORÝCH KATEGÓRIÍ A ŽIVOTNÝCH SITUÁCIÍ TYPOLÓGIE ETHOS

Naznačili sme už, že typológia ETHOS prechádzala a stále prechádza určitým vývojom aj na európskej úrovni v prostredí organizácie FEANTSA, kde vznikla. Z toho môžu prameniť určité nejasnosti pri výklade niektorých pojmov. Zároveň je táto typológia dôležitým východiskom pre národné definície bezdomovectva, ktoré však zohľadňujú vlastný kultúrny aj právny kontext. Preto sa na tomto mieste pokúsime zhrnúť hlavné body, ktoré boli predmetom diskusie pri vývoji typológie v rámci FEANTSA, ako aj pri jej preklade do slovenského jazyka.

Vo viacerých prípadoch ide takpovediac o otvorené otázky či rozdielnosti obsahového vymedzenia a používania daných pojmov – či už vzhľadom na európsku vz. národnú definíciu, alebo napríklad aj v rámci striktného právneho výkladu vz. výkladu pre potreby zberu dát a tvorby verejných politík.

Jedna z najdôležitejších otvorených otázok v rámci FEANTSA sa týka vymedzenia koncepčných kategórií „neisté bývanie“ a „nevyhovujúce bývanie“.

Hoci požiadavky prístupu domácností k dôstojnému a dostupnému bývaniu boli podporené aj stratégiou EÚ na boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, „slušné bývanie“ ako východisko pre určenie nevyhovujúceho bývania nie je vedecky absolútnou veličinou. Chápanie „slušného bývania“ skôr odráža spoločenské normy, ktoré sa líšia medzi krajinami a menia sa v čase, než by boli reakciou na politický vývoj a zlepšovanie životnej úrovne obyvateľov.⁵³ Definovanie ľudí žijúcich v podmienkach „nevyhovujúceho bývania“ ako ľudí bez domova alebo ľudí ohrozených bezdomovectvom tak vychádza z vnútroštátnych úprav jednotlivých krajín.

Prínosom typológie bezdomovectva ETHOS v tomto smere je pomenovanie rôznych aspektov vylúčenia z fyzickej oblasti bývania, čo môže byť podnetom pre prijatie nápravných opatrení zo strany štátu.⁵⁴

Ďalšou z otvorených otázok v súvislosti s typológiou ETHOS v rámci FEANTSA je, či ľudia bezprostredne ohrození bezdomovectvom majú byť považovaní za osoby bez domova. Ako uvádza O'Sullivan et al. (2010), niektoré krajiny (napr. Rakúsko, Nemecko a Luxembursko) rozlišujú medzi ľuďmi, ktorí sú bez domova v konkrétnom okamihu; ktorí sú bezprostredne ohrození bezdomovectvom; a ktorí žijú v neprímeraných/ nevyhovujúcich podmienkach. Mali by byť osoby pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti (ETHOS 6), ktoré nemajú miesto na bývanie,

⁵³ *Third Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2004.

⁵⁴ Living in inadequate housing in some countries (e.g. the UK, Ireland, Finland) is defined as homelessness (in national legislation) while in other countries it is considered to be a threat of homelessness. Although this distinction is, to some extent a matter of degree and of subjective judgement, the conceptual model identified these as distinct aspects of the physical domain since it is possible in many countries to specify national norms or standards that are acceptable or that should trigger some administrative response (e.g. to remove illegal caravans, to re-house overcrowded families, to repair or close dwellings below a tolerable standard) (*Third Review of Statistics on Homelessness of Europe*, 2004, p. 31).

považované už za osoby bez domova, alebo sa nimi stanú až odo dňa svojho prepustenia⁵⁵? Rovnakú otázku sa možno pýtať pri ľuďoch ohrozených stratou bývania (ETHOS 9) alebo ohrozených násilím (ETHOS 10). Na Novom Zélande, ale tiež v Nemecku a niektorých ďalších európskych krajinách, tieto osoby nepatria k ľuďom bez domova až do chvíle, kým sa priamo neocitnú v niektorej zo životných situácií podľa typológie ETHOS.⁵⁶

Zároveň však **existuje konsenzus, že je užitočné mať k dispozícii čo najviac informácií aj o týchto skupinách obyvateľstva, aby im bolo možné poskytovať potrebnú podporu v rámci prevencie bezdomovectva.** V slovenskom kontexte zatiaľ táto otázka nemá jednoznačnú odpoveď. Tá bude závisieť od konsenzu pri príprave výskumov a strategických dokumentov v oblasti prevencie a riešenia bezdomovectva.⁵⁷

Podobne existujú rozdiely v prístupe k poskytovaniu služieb ženám, ktoré sú obeťami domáceho násillia (ETHOS 10). Kým v Holandsku sú azylové zariadenia pre tieto ženy integračnou súčasťou služieb pre ľudí bez domova, v Nemecku a vo viacerých iných krajinách sú striktne odčlenené. Na Slovensku môžeme túto cieľovú skupinu žien nájsť vo viacerých zariadeniach alebo typoch ubytovania. Okrem zariadení núdzového bývania sú to aj krízové strediská alebo tzv. „bezpečné ženské domy“.

Vo viacerých krajinách tiež existujú osobitné služby dočasného ubytovania pre migrantov, resp. niektoré skupiny migrantov (napr. utečenci), pričom často krát vlády nesúhlasia so subsumovaním týchto osôb k téme bezdomovectva. Napriek tomu práve tieto osoby zažívajú rovnaké a často aj väčšie vylúčenie z oblastí vytvárajúcich domov (najmä z právnej a sociálnej oblasti) ako osoby patriace k iným kategóriám podľa typológie ETHOS.

Otvorenou otázkou je aj to, či do definície bezdomovectva majú byť zahrnuté aj osoby, ktoré sú prijímateľmi dlhodobej podpory z dôvodu bezdomovectva (ETHOS 7). Niektorí odborníci zastávajú názor, že poskytovanie dlhodobej podpory z dôvodu bezdomovectva je už súčasťou riešenia problému, preto by sa osoby, ktoré sú prijímateľmi podpory, nemali vnímať a počítať ako osoby bez domova. Rozdiely sú tiež v tom, či je súčasťou poskytovanej podpory týmto ľuďom aj legálne oprávnenie užívať bývanie/ nájomná zmluva alebo nie. V Nemecku sa napríklad poskytuje podporované bývanie aj s nájomnou zmluvou (prístup re-housing, príp. housing-first), ale aj bez nej (tradičný prístup). K ľuďom bez domova sa ale počítajú len tí, ktorí bývajú v podporovanom bývaní bez nájomnej zmluvy.

Kategória ETHOS 7 je okrem toho svojím vymedzením blízka kategórii ETHOS 3 a spoločnú majú aj náročnosť formulovania druhej definície a nachádzania zodpovedajúcich foriem v národných úpravách štátov.

⁵⁵ Vo viacerých krajinách je bežnou praxou počítať k ľuďom bez domova osoby v období dvoch mesiacov až štyroch týždňov pred prepustením zo zariadenia, keď nemajú zabezpečené bývanie.

⁵⁶ V tejto súvislosti prevažne zástupcovia krajín Strednej a Východnej Európy zdôrazňujú tiež potrebu zaradiť k ľuďom bez domova aj mladých dospelých pred prepustením z náhradnej starostlivosti a vyslovili kritiku toho, že táto skupina vypadla zo skrátenej verzie *ETHOS light* (pozri nižšie).

⁵⁷ To neznamená, že by na Slovensku úplne absentovali opatrenia napomáhajúce znovuzačleneniu ľudí do samostatného života pred prepustením z inštitucionálnej starostlivosti. Analýze nástrojov prevencie bezdomovectva v SR sa venovali napr. Ondrušová a Fico (2015).

V niektorých krajinách nie je možné priradiť zodpovedajúce životné situácie k vymedzeniu kategórie 7 v ETHOS typológii (napr. SR), v iných krajinách nie je možné jasne stanoviť hranicu umožňujúcu rozlíšiť formy bývania v operačných kategóriách 3 a 7 (napr. Veľká Británia).

Na rozdiel od kategórie ETHOS 3 však ETHOS 7 výraznejšie zohľadňuje inovatívne prístupy a poznatky (napr. konsenzus o potrebe špecializovaných služieb pre starších ľudí, ktorí majú skúsenosť s dlhodobým bezdomovectvom).

Príkladom zohľadnenia nových poznatkov na úrovni strategických dokumentov jednotlivých štátov je dánska stratégia „*Naša spoločná zodpovednosť*“,⁵⁸ ktorá v rámci kategórie ETHOS 7 obsahuje špecifické opatrenie zamerané na poskytovanie rezidenčnej starostlivosti seniorom bez domova. ETHOS 7 tak od svojho vzniku prešla vývojom, ktorý v súčasnosti dospel do štádia preferencie vymedzenia tejto kategórie ako formy dlhodobého bývania pre ľudí, ktorí zažili bezdomovectvo a bez podpory by si bývanie neudržali.⁵⁹

Aj keď sú životné situácie v rámci kategórie ETHOS 7 veľmi významné z hľadiska tvorby politik a prevencie bezdomovectva, len málo krajín osobitne vyhodnocuje kapacity ubytovania a služieb poskytovaných týmto spôsobom. Jedným z dôvodov je aj skutočnosť, že nemusí vždy ísť len o zariadenia poskytujúce ubytovanie primárne ľuďom bez domova, ale aj na základe iných špecifických potrieb (*European Review*, 2009).

V uvedenom kontexte možno vzhľadom na slovenské prostredie konštatovať, že **slovenský právny poriadok nepozná poskytovanie nájomného bývania s dlhodobou podporou, ale ani tradičnejšiu inštitucionalizovanú formu – tzv. zariadenie podporovaného bývania určené pre ľudí bez domova. Zariadenia ako podporované bývanie či špecializované zariadenie sú určené pre cieľovú skupinu ľudí so zdravotným postihnutím.⁶⁰ Z tohto dôvodu národná kategória v rámci ETHOS 7 zatiaľ nemá konkrétne naplnenie zodpovedajúce službám poskytovaným v rámci danej operačnej kategórie.**

Napriek opakovanému zdôrazňovaniu, že typológia ETHOS nie je konštantnou a vyčerpávajúcou definíciou situácií, ktoré možno pokladať za bezdomovectvo alebo vylúčenie z bývania, vyjadrujeme záverom presvedčenie, že táto štúdia môže byť dobrým východiskom odborných diskusií o téme bezdomovectva na Slovensku.

⁵⁸ *Our collective responsibility*. The action programme for concerted action aimed at the most disadvantaged groups in Danish society. Dánska vláda, marec 2002.

⁵⁹ *European Review*, 2009.

⁶⁰ Zariadenie podporovaného bývania je podľa *Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov* určené pre osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby (podľa príslušnej prílohy zákona) so supervíziou, pri ktorej sú schopné viesť samostatný život. V špecializovanom zariadení sa poskytuje ubytovanie a pomoc osobe, ktorá bola posúdená na stupeň odkázanosti najmenej V a má zdravotné postihnutie, pri ktorom sú ako napríklad uvedené choroby Alzheimer, Parkinsonova choroba, hluchoslepota a podobne.

Použité zdroje:

1. ETHOS - European Typology of Homelessness and housing exclusion.
2. ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR.
3. *Review of Statistics on Homelessness in Europe* (2004, 2005, 2009).
4. *Definice a typologie bezdomovství*, Ilja Hradecký a kol., 2007.
5. Návrhy k slovenskej terminológii a druhovým definíciám v slovenskom jazyku (nepublikované materiály): Darina Ondrušová, Alexandra Vicová, Igor Šumichrast.